TIESAS SPRIEDUMS (pirmā palāta)

2016. gada 28. jūlijā *

Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu — Patērētāju aizsardzība — Direktīva 93/13/EEK — Negodīgi noteikumi patērētāju līgumos — Kredīta līgums, kurā ir ietverts negodīgs noteikums — Šķīrējtiesas nolēmuma, kas pasludināts, piemērojot šo noteikumu, piespiedu izpilde — Dalībvalsts atbildība par privātpersonām nodarītajiem zaudējumiem valsts tiesai piedēvējamu Savienības tiesību pārkāpumu dēļ — Rašanās nosacījumi — Pietiekami būtisks Savienības tiesību pārkāpums

Lieta C-168/15

par lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu atbilstoši LESD 267. pantam, ko *Okresný súd Prešov* (Prešovas rajona tiesa, Slovākija) iesniedza ar lēmumu, kas pieņemts 2015. gada 12. martā un kas Tiesā reģistrēts 2015. gada 14. aprīlī, tiesvedībā

Milena Tomášová

pret

Slovenská republika – Ministerstvo spravodlivosti SR ,

Pohotovosť s. r. o. ,

piedaloties

Združenie na ochranu občana spotrebiteľa HOOS .

TIESA (pirmā palāta)

šādā sastāvā: palātas priekšsēdētāja R. Silva de Lapuerta [*R. Silva de Lapuerta*] (referente), tiesneši Ž. K. Bonišo [*J.-C. Bonichot*], K. G. Fernlunds [*C. G. Fernlund*], S. Rodins [*S. Rodin*] un J. Regans [*E. Regan*],

ģenerāladvokāts N. Vāls [*N. Wahl*],

sekretārs A. Kalots Eskobars [*A. Calot Escobar*],

ņemot vērā rakstveida procesu,

ņemot vērā apsvērumus, ko sniedza

— Slovākijas valdības vārdā – *B. Ricziová*, pārstāve,

— Čehijas Republikas valdības vārdā – *M. Smolek* un *J. Vláčil*, kā arī *S. Šindelková*, pārstāvji,

* Tiesvedības valoda – slovāku.

— Eiropas Komisijas vārdā – *A. Tokár*, *D. Roussanov* un *M. Konstantinidis*, pārstāvji,

noklausījusies ģenerāladvokāta secinājumus 2016. gada 14. aprīļa tiesas sēdē,

pasludina šo spriedumu.

Spriedums

1 Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu ir par nosacījumiem, saskaņā ar kuriem iestājas dalībvalsts atbildība par privātpersonām nodarītajiem zaudējumiem valsts tiesai piedēvējamu Savienības tiesību pārkāpumu dēļ.

2 Šis lūgums ir iesniegts saistībā ar tiesvedību starp *M. Tomášová* un *Slovenská republika – Ministerstvo spravodlivosti SR* (Slovākijas Republika – Slovākijas Republikas Tieslietu ministrija; turpmāk tekstā – "Slovākijas Republika") un *Pohotovosť s. r. o.* par šķīrējtiesas nolēmuma, ar kuru *M. Tomášová* tika piespriests samaksāt naudas summas saistībā ar patēriņa kredīta līgumu, izpildi.

Tiesiskais regulējums

3 Padomes 1993. gada 5. aprīļa Direktīvas 93/13/EEK par negodīgiem noteikumiem patērētāju līgumos (OV 1993, L 95, 29. lpp.) 3. pantā ir noteikts:

"1. Līguma noteikumu, par kuru nebija atsevišķas apspriešanās, uzskata par negodīgu, ja, pretēji prasībai pēc godprātības [labticības prasībai], tas rada ievērojamu nelīdzsvarotību pušu tiesībās un pienākumos, kas izriet no līguma, un tas notiek par sliktu patērētājam.

2. Noteikumu vienmēr uzskata par tādu, par kuru nebija atsevišķas apspriešanās, ja tas sastādīts jau iepriekš un patērētājam tādēļ nav bijusi iespēja iespaidot to saturu, jo īpaši saistībā ar iepriekš noformulētiem standartlīgumiem.

Tas, ka par zināmu noteikumu aspektiem vai par kādu īpašu noteikumu notikusi atsevišķa apspriešanās, neizslēdz šī panta piemērošanu pārējam līgumam, ja vispārējais līguma novērtējums norāda, ka tas tomēr ir iepriekš noformulēts standartlīgums.

Ja pārdevējs vai piegādātājs norāda, ka par kādu standarta noteikumu notikusi atsevišķa apspriešanās, pierādījuma pienākums šai sakarā ir viņam.

3. Pielikumā atrodas indikatīvs un nepilnīgs tādu noteikumu saraksts, ko var uzskatīt par negodīgiem."

4 Šīs direktīvas 6. panta 1. punktā ir paredzēts:

"Dalībvalstis nosaka, ka negodīgi noteikumi, kas izmantoti pārdevēja vai piegādātāja ar patērētāju noslēgtā līgumā, atbilstoši savas valsts tiesību aktiem nav saistoši patērētājam un ka līgums pie tādiem pašiem noteikumiem turpina pusēm būt saistošs, ja tas var pastāvēt bez negodīgajiem noteikumiem."

Pamatlieta un prejudiciālie jautājumi

5 *M. Tomášová* ir pensionāre, kuras vienīgie ienākumi ir pensija EUR 347 apmērā. 2007. gadā viņa noslēdza patēriņa kredīta līgumu ar *Pohotovosť*, pēc tam viņai tika piešķirts aizdevums EUR 232 apmērā.

6 Šis līgums bija standartlīgums, kurā bija ietverta šķīrējtiesas klauzula, kurā šķīrējtiesai, kas atrodas vairāk nekā 400 kilometru attālumā no *M. Tomášová* dzīvesvietas, tika piešķirta ekskluzīva kompetence izskatīt ar šo līgumu saistītos strīdus. Turklāt saskaņā ar minēto līgumu nokavējuma procenti tika noteikti 91,25 % gadā. Tāpat šajā pašā līgumā nebija norādīta faktiskā piemērojamā vispārējā gada procentu likme.

7 *M. Tomášová*, nokavējusi aizdevuma atmaksāšanu un nevarēdama samaksāt nokavējuma procentus, vienojās ar *Pohotovosť* par citu aizdevumu EUR 232,36 apmērā.

8 Ar *Stálý rozhodcovský súd* (Pastāvīgā šķīrējtiesa, Slovākija) 2008. gada 9. aprīļa un 15. maija nolēmumiem *M. Tomášová* tika piespriests samaksāt *Pohotovosť* vairākas summas saistībā ar attiecīgo aizdevumu neatmaksāšanu un nokavējuma procentu un tiesāšanās izdevumu samaksāšanu.

9 Vēlāk, kad šie nolēmumi bija ieguvuši *res judicata* spēku un kļuvuši izpildāmi, *Pohotovosť* 2008. gada 13. un 27. oktobrī iesniedza lūgumus par izpildi *Okresný súd Prešov* (Prešovas rajona tiesa, Slovākija), kura tos apmierināja ar 2008. gada 15. un 16. decembra nolēmumiem.

10 Atbilstoši iesniedzējtiesas nolēmumam šī lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu iesniegšanas brīdī attiecīgās izpildes procedūras vēl nebija pabeigtas.

11 2010. gada 9. jūlijā *M. Tomášová* cēla prasību pret Slovākijas Republiku, lūdzot atlīdzināt summu EUR 2000 apmērā par zaudējumiem, kas, viņasprāt, izriet no *Okresný súd Prešov* (Prešovas rajona tiesa) pieļauta Savienības tiesību pārkāpuma, pamatojoties uz to, ka minētajās procedūrās šī tiesa ir apmierinājusi lūgumus par izpildi, kas balstīti negodīgā noteikumā par šķīrējtiesu, un ka šo procedūru priekšmets bija parādu piedziņa, piemērojot negodīgu noteikumu.

12 Ar 2010. gada 22. oktobra spriedumu *Okresný súd Prešov* (Prešovas rajona tiesa) noraidīja *M. Tomášová* prasību kā nepamatotu, pamatojoties uz to, ka pēdējā minētā nebija izmantojusi visus viņas rīcībā esošos tiesību aizsardzības līdzekļus, ka attiecīgās izpildes procedūras vēl nebija galīgi pabeigtas un ka tādējādi vēl nevarēja rasties zaudējumi, tādējādi šī prasība esot iesniegta priekšlaicīgi.

13 *M. Tomášová* iesniedza apelācijas sūdzību par šo spriedumu.

14 Ar 2012. gada 31. janvāra nolēmumu *Krajský súd v Prešove* (Prešovas apgabaltiesa, Slovākija) atcēla minēto spriedumu un nosūtīja lietu atpakaļ *Okresný súd Prešov* (Prešovas rajona tiesa).

15 Šajos apstākļos *Okresný súd Prešov* (Prešovas rajona tiesa) nolēma apturēt tiesvedību un uzdot Tiesai šādus prejudiciālus jautājumus:

“1) Vai pretrunā Eiropas Savienības Tiesas judikatūrai veikta no negodīga noteikuma izrietošas summas piedziņa uz šķīrējtiesas nolēmuma balstītā izpildes procedūrā ir uzskatāma par būtisku Savienības tiesību pārkāpumu?

2) Vai dalībvalsts atbildība par [Savienības] tiesību pārkāpumu var iestāties, pirms lietas dalībnieks ir izmantojis visus tiesību aizsardzības līdzekļus, kas atbilstoši dalībvalsts tiesību sistēmai tam ir pieejami nolēmuma izpildes procedūras ietvaros; vai, ņemot vērā lietas faktiskos apstākļus, šī dalībvalsts atbildība šādā gadījumā var iestāties, pat pirms nolēmuma izpildes procedūras noslēguma un pirms prasītāja ir izmantojusi iespēju lūgt atgūt nepamatotu maksājumu?

3) Apstiprinošas atbildes gadījumā, vai prasītājas aprakstītā iestādes rīcība ir pietiekami būtisks [Savienības] tiesību pārkāpums, ņemot vērā konkrētās lietas faktiskos apstākļus, it īpaši prasītājas absolūto bezdarbību un to, ka tā nav izmantojusi visus tiesību aizsardzības līdzekļus, kas tai ir pieejami atbilstoši dalībvalsts tiesībām?

4) Ja šajā gadījumā pastāv pietiekami būtisks [Savienības] tiesību pārkāpums, vai prasītājas norādītā summa ir atzīstama par zaudējumiem, par kuriem ir atbildīga dalībvalsts, vai arī šādus zaudējumus var pielīdzināt piedzītajai prasījuma summai, kas ir uzskatāma par nepamatotu iedzīvošanos?

5) Vai prasībai par nepamatotu maksājumu atgūšanu kā tiesību aizsardzības līdzeklim ir prioritāte pār prasību par zaudējumu atlīdzināšanu?"

Par prejudiciālajiem jautājumiem

Par pirmo, otro un trešo jautājumu

16 Savos pirmajos trīs jautājumos, kuri ir jāizskata kopā, iesniedzējtiesa būtībā jautā, vai un kādos apstākļos Savienības tiesību pārkāpums, kas izriet no tiesas nolēmuma, kurš izdots piespiedu izpildes procedūras ietvaros, balstoties uz šķīrējtiesas nolēmumu, ar ko tiek apmierināta parāda piedziņas prasība, piemērojot līguma noteikumu, kurš esot jāuzskata par negodīgu, ir "pietiekami būtisks" Savienības tiesību pārkāpums, lai iestātos attiecīgās dalībvalsts ārpuslīgumiska atbildība.

17 Šajā kontekstā minētā tiesa jautā, vai šajā ziņā ir ietekme apstāklim, ka šī izpildes procedūra nav pabeigta, ka persona, pret kuru tā ir vērsta, ir pieļāvusi absolūtu bezdarbību un nav izmantojusi visus tiesību aizsardzības līdzekļus, tādus kā prasību atgūt nepamatotu maksājumu, kas ir tās rīcībā attiecīgajā tiesību sistēmā.

18 Saskaņā ar Tiesas pastāvīgo judikatūru valsts atbildības par privātpersonām radītajiem zaudējumiem, pieļaujot Savienības tiesību pārkāpumu, kurā tā ir vainojama, princips ir raksturīgs Līgumu, uz kuriem Savienība ir balstīta, sistēmai (skat. spriedumus, 1991. gada 19. novembris, *Francovich* u.c., C-6/90 un C-9/90, EU:C:1991:428, 35. punkts; 1996. gada 5. marts, *Brasserie du pêcheur* un *Factortame*, C-46/93 un C-48/93, EU:C:1996:79, 31. punkts, kā arī 2013. gada 14. marts, *Leth*, C-420/11, EU:C:2013:166, 40. punkts).

19 Šis princips ir piemērojams visos gadījumos, kad dalībvalsts ir pārkāpusi Savienības tiesības, neatkarīgi no tā, kura valsts iestāde ir pieļāvusi šo pārkāpumu (šajā ziņā skat. spriedumus, 1996. gada 5. marts, *Brasserie du pêcheur* un *Factortame*, C-46/93 un C-48/93, EU:C:1996:79, 32. punkts; 2003. gada 30. septembris, *Köbler*, C-224/01, EU:C:2003:513, 31. punkts; 2006. gada 13. jūnijs, *Traghetti del Mediterraneo*, C-173/03, EU:C:2006:391, 30. punkts, kā arī 2010. gada 25. novembris, *Fuß*, C-429/09, EU:C:2010:717, 46. punkts).

20 Minētais princips, ievērojot zināmus nosacījumus, ir piemērojams arī tad, ja aplūkotais pārkāpums izriet no tādas valsts tiesas nolēmuma, kura lietu izskata pēdējā instancē. Ņemot vērā tiesu varas būtisko lomu privātpersonu tiesību, kas izriet no Savienības tiesību normām, aizsardzībā un apstākli, ka tiesa, kura izlemj lietu pēdējā instancē, pēc definīcijas ir pēdējās instances tiesa, kurā privātpersonas var atsaukties uz tiesībām, kuras tām piešķirtas Savienības tiesībās, Tiesa ir secinājusi, ka šo tiesību pilnīga efektivitāte tiktu mazināta un šo tiesību aizsardzība – mazināta, ja tiktu izslēgts, ka privātpersonas ar zināmiem nosacījumiem var saņemt atlīdzību par kaitējumu, kas ir radies Savienības tiesību pārkāpuma dēļ un ir attiecināms uz valsts pēdējās instances tiesas nolēmumu (šajā ziņā skat. spriedumus, 2003. gada 30. septembris, *Köbler*, C-224/01, EU:C:2003:513, 32.–36. un 59. punkts; 2006. gada 13. jūnijs, *Traghetti del Mediterraneo*, C-173/03, EU:C:2006:391, 31. punkts, kā arī 2015. gada 9. septembris, *Ferreira da Silva e Brito* u.c., C-160/14, EU:C:2015:565, 47. punkts).

21 Iesniedzējtiesai ir jāpārbauda, vai tā tas ir pamatlietā aplūkoto 2008. gada 15. un 16. decembra nolēmumu gadījumā.

22 To ņemot vērā, jāatgādina, ka, runājot par nosacījumiem, lai rastos valsts atbildība par privātpersonām radītajiem zaudējumiem, pieļaujot Savienības tiesību pārkāpumu, kurā tā ir vainojama, Tiesa ir atkārtoti nospriedusi, ka privātpersonām, kurām ir nodarīts kaitējums, ir tiesības uz atlīdzību, ja ir izpildīti trīs nosacījumi, proti, ja pārkāptā Savienības tiesību noteikuma mērķis ir piešķirt tiesības privātpersonām, ja šī noteikuma pārkāpums ir pietiekami būtisks un ja ir tieša cēloņsakarība starp šo pārkāpumu un privātpersonām nodarīto kaitējumu (it īpaši skat. spriedumus, 1996. gada 5. marts, *Brasserie du pêcheur* un *Factortame*, C-46/93 un C-48/93, EU:C:1996:79, 51. punkts; 2003. gada 30. septembris, *Köbler*, C-224/01, EU:C:2003:513, 51. punkts, kā arī 2013. gada 14. marts, *Leth*, C-420/11, EU:C:2013:166, 41. punkts).

23 Dalībvalsts atbildību par kaitējumu, kas nodarīts ar valsts pēdējās instances tiesas nolēmumu, ar kuru pārkāpta Savienības tiesību norma, reglamentē tādi paši nosacījumi (skat. spriedumu, 2003. gada 30. septembris, *Köbler*, C-224/01, EU:C:2003:513, 52. punkts).

24 Konkrētāk runājot par otro no šī sprieduma 22. punktā norādītajiem nosacījumiem, šī atbildība iestātos tikai izņēmuma gadījumos, kad valsts tiesa, kas izskata lietu pēdējā instancē, acīmredzami ir pārkāpusi piemērojamās tiesības (skat. spriedumus, 2003. gada 30. septembris, *Köbler*, C-224/01, EU:C:2003:513, 53. punkts, kā arī 2006. gada 13. jūnijs, *Traghetti del Mediterraneo*, C-173/03, EU:C:2006:391, 32. un 42. punkts).

25 Lai noteiktu, vai Savienības tiesību pārkāpums ir pietiekami būtisks, ir jāņem vērā visi faktori, kas raksturo valsts tiesā izskatāmo situāciju. Tādējādi saskaņā ar Tiesas judikatūru daži no apstākļiem, kurus var ņemt vērā šajā ziņā, ir pārkāptās normas skaidrība un precizitāte, rīcības brīvības, kuru pārkāptā norma paredz valsts iestādēm, apmērs, tas, vai nodarītā pārkāpuma vai kaitējuma pamatā ir nodoms vai nolaidība, vai iespējamā kļūda tiesību aktā ir attaisnojama vai neattaisnojama, apstāklis, ka Savienības iestādes rīcība varēja veicināt Savienības tiesībām pretēju pasākumu vai valsts prakses veikšanā vai saglabāšanā, kā arī tas, ka attiecīgā tiesa nav izpildījusi savu pienākumu uzsākt prejudiciālā nolēmuma procedūru saskaņā ar LESD 267. panta trešo daļu (šajā ziņā skat. spriedumus, 1996. gada 5. marts, *Brasserie du pêcheur* un *Factortame*, C-46/93 un C-48/93, EU:C:1996:79, 56. punkts; 2003. gada 30. septembris, *Köbler*, C-224/01, EU:C:2003:513, 54. un 55. punkts, kā arī 2006. gada 12. decembris, *Test Claimants in the FII Group Litigation*, C-446/04, EU:C:2006:774, 213. punkts).

26 Katrā ziņā Savienības tiesību pārkāpums ir pietiekami būtisks, ja tas ir izdarīts, acīmredzami neievērojot Tiesas judikatūru attiecīgajā jomā (skat. spriedumus, 2003. gada 30. septembris, *Köbler*, C-224/01, EU:C:2003:513, 56. punkts; 2006. gada 12. decembris, *Test Claimants in the FII Group Litigation*, C-446/04, EU:C:2006:774, 214. punkts, un 2010. gada 25. novembris, *Fuß*, C-429/09, EU:C:2010:717, 52. punkts).

27 Attiecībā uz strīdu pamatlietā, pat ja tiktu uzskatīts, ka ar saviem 2008. gada 15. un 16. decembra nolēmumiem *Okresný súd Prešov* (Prešovas rajona tiesa) ir izskatījusi lietu pēdējā instancē, vēl būtu nepieciešams, lai ar šiem nolēmumiem šī tiesa būtu pieļāvusi pietiekami būtisku Savienības tiesību pārkāpumu, acīmredzami neievērojot Direktīvas 93/13 noteikumus vai ar to saistīto Tiesas judikatūru.

28 Šajā ziņā ir jānorāda, ka saskaņā ar Tiesas judikatūru ar Direktīvu 93/13 iedibinātā patērētāju aizsardzības sistēma nosaka, ka ir jāatzīst tiesības valsts tiesai pēc savas ierosmes izvērtēt noteikuma negodīgumu (šajā ziņā skat. spriedumus, 2000. gada 27. jūnijs, *Océano Grupo Editorial* un *Salvat Editores*, C-240/98 līdz C-244/98, EU:C:2000:346, 26., 28. un 29. punkts; 2002. gada 21. novembris, *Cofidis*, C-473/00, EU:C:2002:705, 32. un 33. punkts, kā arī 2006. gada 26. oktobris, *Mostaza Claro*, C-168/05, EU:C:2006:675, 27. un 28. punkts).

29 Protams, sava 2006. gada 26. oktobra sprieduma *Mostaza Claro* (C-168/05, EU:C:2006:675) 38. punktā Tiesa atzina, ka principā sabiedrības interešu raksturs un nozīmīgums, uz kuru balstās aizsardzība, ko Direktīva 93/13 nodrošina patērētājiem, pat varētu pamatot to, ka valsts tiesai pēc savas iniciatīvas ir

jāizvērtē negodīga līguma noteikuma raksturs un, to veicot, ir jāizlīdzina starp patērētāju un pārdevēju vai piegādātāju pastāvošā nelīdzsvarotība. Tomēr šajā spriedumā Tiesa no šī apsvēruma nav izdarījusi nekādus secinājumus, jo tai tika uzdots jautājums, vai patērētājs pirmo reizi uz šķīrējtiesas līguma spēkā neesamību var atsaukties valsts tiesā, kurā ir celta prasība par šķīrējtiesas nolēmuma atcelšanu.

30 Tikai savā 2009. gada 4. jūnija spriedumā *Pannon GSM* (C-243/08, EU:C:2009:350, 32. punkts) Tiesa skaidri norādīja, ka uzdevums, kas valsts tiesai dots saskaņā ar Savienības tiesībām, nenozīmē vien pilnvaras lemt par minētās direktīvas piemērošanas jomā ietilpstošā līguma noteikuma iespējamo negodīgumu, bet arī pienākumu šo jautājumu vērtēt pēc savas ierosmes, ja tās rīcībā ir vajadzīgais juridiskais un faktiskais pamatojums.

31 Tādējādi kopš šī sprieduma Tiesa ir atkārtoti atgādinājusi šo valsts tiesai noteikto pienākumu (it īpaši skat. spriedumus, 2012. gada 14. jūnijs, *Banco Español de Crédito*, C-618/10, EU:C:2012:349, 42. un 43. punkts; 2013. gada 21. februāris, *Banif Plus Bank*, C-472/11, EU:C:2013:88, 22. punkts, kā arī 2015. gada 1. oktobris, *ERSTE Bank Hungary*, C-32/14, EU:C:2015:637, 41. punkts).

32 Konkrētāk, Tiesa nosprieda, ka, ciktāl valsts tiesas, kas izskata pieteikumu par galīgā šķīrējtiesas nolēmuma piespiedu izpildi, rīcībā ir nepieciešamie juridiskie un faktiskie apstākļi, tai pēc savas ierosmes ir jāizvērtē līguma noteikumu, kas veido šajā spriedumā atzīto parādu, negodīgums, ņemot vērā Direktīvas 93/13 noteikumus, ja saskaņā ar iekšējām procesuālajām normām tai, veicot līdzīgu izpildes procedūru, pēc savas ierosmes ir jāizvērtē pretruna starp šādiem noteikumiem un valsts tiesību imperatīvajām normām (šajā ziņā skat. spriedumu, 2009. gada 6. oktobris, *Asturcom Telecomunicaciones*, C-40/08, EU:C:2009:615, 53. punkts; rīkojums, 2010. gada 16. novembris, *Pohotovosť*, C-76/10, EU:C:2010:685, 51., 53. un 54. punkts, kā arī spriedums, 2014. gada 27. februāris, *Pohotovosť*, C-470/12, EU:C:2014:101, 42. punkts).

33 Turklāt nevar uzskatīt, ka valsts tiesa, kura pirms 2009. gada 4. jūnija sprieduma *Pannon GSM* (C-243/08, EU:C:2009:350) ir atturējusies pēc savas ierosmes izvērtēt līguma noteikuma, kas ietilpst Direktīvas 93/13 piemērošanas jomā, negodīgumu, lai gan tās rīcībā bija šim nolūkam nepieciešamie juridiskie un faktiskie apstākļi, acīmredzami nav ievērojusi Tiesas judikatūru šajā jomā un tādējādi ir pieļāvusi pietiekami būtisku Savienības tiesību pārkāpumu.

34 Šajā gadījumā ir jākonstatē, ka pamatlietā aplūkotie 2008. gada 15. un 16. decembra nolēmumi ir pasludināti pirms šī sprieduma.

35 Tādējādi nešķiet nepieciešams izvērtēt, vai apstāklis, ka pamatlietā aplūkotais izpildu process nav izbeigts, ka persona, uz kuru tas attiecas, ir pieļāvusi absolūtu bezdarbību vai arī ka tā nav izmantojusi visus tiesību aizsardzības līdzekļus, piemēram, prasību atgūt nepamatotu maksājumu, kas ir tās rīcībā attiecīgajā tiesību sistēmā, ietekmē attiecīgās dalībvalsts atbildības rašanos par privātpersonām nodarītu kaitējumu Savienības tiesību pārkāpuma dēļ, kas ir nodarīts ar tādiem tiesas nolēmumiem, kādi ir pamatlietā aplūkotie 2008. gada 15. un 16. decembra nolēmums.

36 Šādos apstākļos uz pirmo, otro un trešo jautājumu ir jāatbild šādi:

— dalībvalsts atbildība par privātpersonām nodarītu kaitējumu Savienības tiesību pārkāpuma dēļ, kas radīts ar valsts tiesas nolēmumu, var rasties tikai tad, ja šo nolēmumu pieņem šīs dalībvalsts tiesa, kura izskata lietu pēdējā instancē, kas attiecībā uz pamatlietas strīdu ir jāpārbauda iesniedzējtiesai. Ja tas tā ir, tad šīs valsts tiesas, kas izskata lietu pēdējā instancē, nolēmums var tikt uzskatīts par pietiekami būtisku Savienības tiesību pārkāpumu, kas rada minēto atbildību, tikai tad, ja ar minēto nolēmumu minētā tiesa acīmredzami nav ievērojusi piemērojamās tiesības vai ja šis pārkāpums ir pieļauts, lai gan ir Tiesas iedibināta judikatūra šajā jomā;

— nevar uzskatīt, ka valsts tiesa, kura pirms 2009. gada 4. jūnija sprieduma *Pannon GSM* (C-243/08, EU:C:2009:350) šķīrējtiesas sprieduma, ar ko tiek apmierināta parāda piedziņas prasība, piemērojot līguma noteikumu, kas ir jāuzskata par negodīgu Direktīvas 93/13 izpratnē, piespiedu izpildes procesā ir atturējusies pēc savas ierosmes izvērtēt šī noteikuma negodīgumu, lai gan tās rīcībā bija šim nolūkam nepieciešamie juridiskie un faktiskie apstākļi, acīmredzami nav ievērojusi Tiesas judikatūru šajā jomā un tādējādi ir pieļāvusi pietiekami būtisku Savienības tiesību pārkāpumu.

Par ceturto un piekto jautājumu

37 Uzdodot ceturto un piekto jautājumu, iesniedzējtiesa būtībā vaicā, vai kaitējuma, kuru izraisījis iespējamais pamatlietā aplūkotais Savienības tiesību pārkāpums, apmērs atbilst *M. Tomášová* pieprasītajam kompensācijas apmēram, vai to var pielīdzināt faktiski atgūtajam parādam, kas uzskatāma par personas, kura guvusi labumu no šķīrējtiesas nolēmuma, nepamatotu iedzīvošanos, un vai prasība nolūkā saņemt šī kaitējuma atlīdzināšanu ir pakārtota prasības atmaksāt nepamatoti samaksāto summu īstenošanai.

38 Šajā ziņā ir jāatgādina, ka, ja nosacījumi, kas attiecas uz valsts atbildības iestāšanos, ir izpildīti, kas ir jānoskaidro valsts tiesām, valsts tiesību ietvaros valstij ir pienākums novērst sekas, kas ir radušās sakarā ar kaitējuma nodarīšanu, ar noteikumu, ka valsts tiesību aktos ietvertie nosacījumi par zaudējumu atlīdzību nav mazāk labvēlīgi par noteikumiem, kuri attiecas uz līdzīgām prasībām dalībvalstī (līdzvērtības princips), un to piemērošana praksē nav tāda, kas zaudējumu atlīdzību padara neiespējamu vai ļoti apgrūtinātu (efektivitātes princips) (skat. spriedumus, 1991. gada 19. novembris, *Francovich* u.c., C-6/90 un C-9/90, EU:C:1991:428, 42. punkts; 2003. gada 30. septembris, *Köbler*, C-224/01, EU:C:2003:513, 58. punkts; 2009. gada 24. marts, *Danske Slagterier*, C-445/06, EU:C:2009:178, 31. punkts; 2010. gada 25. novembris, *Fuß*, C-429/09, EU:C:2010:717, 62. punkts, kā arī 2015. gada 9. septembris, *Ferreira da Silva e Brito* u.c., C-160/14, EU:C:2015:565, 50. punkts).

39 No tā izriet, ka normas par kaitējuma, kas radies Savienības tiesību pārkāpuma dēļ, novērtēšanu ir noteiktas katras dalībvalsts tiesībās, ņemot vērā to, ka valstu tiesiskajos regulējumos par kaitējuma atlīdzināšanu, kuros noteikti šie noteikumi, ir jāievēro līdzvērtības un efektivitātes principi.

40 Tas pats attiecas uz saikni starp prasību nolūkā iegūt šādu zaudējumu atlīdzināšanu un citiem tiesību aizsardzības līdzekļiem, kas, iespējams, ir paredzēti attiecīgās dalībvalsts tiesību sistēmā, piemēram, prasība par nepamatotu maksājumu atgūšanu.

41 Šādos apstākļos uz ceturto un piekto jautājumu ir jāatbild, ka noteikumus par zaudējumu, ko izraisījis Savienības tiesību pārkāpums, atlīdzināšanu, piemēram, attiecībā uz šādu zaudējumu novērtēšanu vai saikni starp prasību nolūkā iegūt šādu atlīdzināšanu un citiem, iespējams, pieejamiem tiesību aizsardzības līdzekļiem, nosaka katras dalībvalsts valsts tiesībās, ievērojot līdzvērtības un efektivitātes principus.

Par tiesāšanās izdevumiem

42 Attiecībā uz pamatlietas pusēm šī tiesvedība ir stadija procesā, kuru izskata iesniedzējtiesa, un tā lemj par tiesāšanās izdevumiem. Izdevumi, kas radušies, iesniedzot apsvērumus Tiesai, un kas nav minēto pušu izdevumi, nav atlīdzināmi.

Ar šādu pamatojumu Tiesa (pirmā palāta) nospriež:

1) dalībvalsts atbildība par privātpersonām nodarītu kaitējumu Savienības tiesību pārkāpuma dēļ, kas radīts ar valsts tiesas nolēmumu, var rasties tikai tad, ja šo nolēmumu pieņem šīs dalībvalsts tiesa, kura izskata lietu pēdējā instancē, kas attiecībā uz pamatlietas strīdu ir

jāpārbauda iesniedzējtiesai. Ja tas tā ir, tad šīs valsts tiesas, kas izskata lietu pēdējā instancē, nolēmums var tikt uzskatīts par pietiekami būtisku Savienības tiesību pārkāpumu, kas rada minēto atbildību, tikai tad, ja ar minēto nolēmumu minētā tiesa acīmredzami nav ievērojusi piemērojamās tiesības vai ja šis pārkāpums ir pieļauts, lai gan ir Tiesas iedibināta judikatūra šajā jomā.

Nevar uzskatīt, ka valsts tiesa, kura pirms 2009. gada 4. jūnija sprieduma *Pannon GSM* (C-243/08, EU:C:2009:350) šķīrējtiesas sprieduma, ar ko tiek apmierināta parāda piedziņas prasība, piemērojot līguma noteikumu, kas ir jāuzskata par negodīgu Padomes 1993. gada 5. aprīļa Direktīvas 93/13/EEK par negodīgiem noteikumiem patērētāju līgumos izpratnē, piespiedu izpildes procesā ir atturējusies pēc savas ierosmes izvērtēt šī noteikuma negodīgumu, lai gan tās rīcībā bija šim nolūkam nepieciešamie juridiskie un faktiskie apstākļi, acīmredzami nav ievērojusi Tiesas judikatūru šajā jomā un tādējādi ir pieļāvusi pietiekami būtisku Savienības tiesību pārkāpumu;

2) **noteikumus par zaudējumu, ko izraisījis Savienības tiesību pārkāpums, atlīdzināšanu, piemēram, attiecībā uz šādu zaudējumu novērtēšanu vai saikni starp prasību nolūkā iegūt šādu atlīdzināšanu un citiem, iespējams, pieejamiem tiesību aizsardzības līdzekļiem, nosaka katras dalībvalsts valsts tiesībās, ievērojot līdzvērtības un efektivitātes principus.**

[Paraksti]